

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
شورای عالی برنامه‌ریزی

مشخصات کلی برنامه و سرفصل دروس
دوره دکتری علوم قرآن و حدیث

گروه علوم انسانی

مصوب چهارصد و ششمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی
مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری علوم قرآن و حدیث

کمیته تخصصی:

گرایش:

کد رشته:

گروه: علوم انسانی

رشته: علوم قرآن و حدیث

دوره: دکتری

شورای عالی برنامه ریزی در چهارصد و ششمین جلسه مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸ براساس طرح دوره دکتری علوم قرآن و حدیث که توسط گروه علوم انسانی تهیه شده و به تأیید رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده، و مقرر می‌دارد:

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره دکتری علوم قرآن و حدیث از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم‌الاجرا است.
الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شوند.

ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و براساس قوانین، تأسیس می‌شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی می‌باشند.
ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم‌الاجرا است و برنامه قبلی با همین عنوان منسوخ می‌شود.

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری علوم قرآن و حدیث در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می‌شود.

رأی صادره چهارصد و ششمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی
مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸
در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری علوم قرآن و حدیث

۱) برنامه آموزشی دوره دکتری علوم قرآن و حدیث که از طرف گروه علوم انسانی
پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.

۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است

رأی صادره چهارصد و ششمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۸ در مورد
برنامه آموزشی دوره دکتری علوم قرآن و حدیث صحیح است، به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مصطفی معین
وزیر علوم، تحقیقات و فناوری

دکتر علی شریعتمداری
رئیس گروه علوم انسانی

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمایید.

دکتر سید محمد کاظم نائینی
دبیر شورای عالی برنامه ریزی

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره دکتری

رشته

علوم قرآن و حدیث

بسم الله الرحمن الرحيم

فصل اول

مشخصات کلی دوره دکتری علوم قرآن و حدیث

۱- تعریف و هدف

به منظور تربیت و تأمین نیروی انسانی متعهد و متخصص در علوم و معارف قرآنی و حدیث و با توجه به لزوم تحول در برنامه‌های درسی و هماهنگی آن با نیازهای علمی و فرهنگی روز، اقدام به تهیه و تدوین برنامه درسی مقطع دکتری رشته علوم قرآن و حدیث شده است.

اهداف این برنامه عبارتند از:

۱- ارتقا، سطح کیفی برنامه با ارائه سرفصلها و منابع جدید

۲- متناسب ساختن برنامه با نیازهای علمی روز و توانا ساختن دانشجویان پاسخگویی به شبهات

۳- جلوگیری از تکرار مباحث با مقاطع قبلی

۴- ایجاد زمینه‌های مناسب برای اجرای پروژه‌های پژوهشی

۲- طول دوره و شکل نظام

نظام آموزشی طبق آیین‌نامه آموزشی و پژوهشی دوره دکتری تخصصی (PH.D.) مصوب جلسه ۲۷۴ مورخ ۷۲/۱۲/۸ شورای عالی برنامه‌ریزی خواهد بود.

۳- واحدهای درسی

مجموع واحد درسی دوره (۵۰) واحد است که شامل (۲۸) واحد درسی تخصصی، ۲ واحد سمینار و ۲۰ واحد رساله است

توجه: کلیه دروس این دوره به انضمام تکلیف درسی خواهد بود.

۴- شرایط ورود و پذیرش دانشجو

۱- پذیرش دانشجو در مقطع دکتری براساس دستورالعمل اجرایی پذیرش دانشجو برای دوره‌های دکتری (PH.D.) و آیین‌نامه آموزشی و پژوهشی دوره دکتری (PH.D.) مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی خواهد بود.

۲- از داوطلبان پذیرفته شده در آزمون کتبی، مصاحبه علمی به عمل خواهد آمد.

۵- مواد و ضرایب امتحانی

- ۴- ۱- علوم قرآن
- ۴- ۲- علوم حدیث
- ۴- ۳- تفسیر
- ۳- ۴- زبان عربی
- ۱- ۵- زبان انگلیسی

فصل دوم : فهرست عناوین دروس

کد درس	نام درس	تعداد واحد	نظری	عملی	ساعات تدریس	پیشنیاز یا زمان ارائه درس
۱۰۱	قرائت، تاریخ و فنون آن	۲	×		۳۲	—
۱۰۲	تفسیر (۱)	۲	×		۳۲	—
۱۰۳	تفسیر (۲)	۲	×		۳۲	—
۱۰۴	زبان قرآن	۲	×		۳۲	—
۱۰۵	نقد و بررسی مکاتب و روشهای تفسیری	۲	×		۳۲	زبان قرآن
۱۰۶	نقد و بررسی آراء معاصران درباره قرآن	۲	×		۳۲	—
۱۰۷	بررسی تطبیقی موضوعات در قرآن و عهدین	۲	×		۳۲	—
۱۰۸	رجال حدیث	۲	×		۳۲	—
۱۰۹	فقه الحدیث	۲	×		۳۲	—
۱۱۰	سیر نگارشهای حدیثی فریقین	۲	×		۳۲	—
۱۱۱	نقد و بررسی درباره احادیث موضوعه	۲	×		۳۲	فقه الحدیث
۱۱۲	تحقیق درباره جوامع حدیثی کهن و متأخر شیعه	۲	×		۳۲	—
۱۱۳	تحقیق درباره جوامع حدیثی کهن و متأخر اهل سنت	۲	×		۳۲	—
۱۱۴	نقد و بررسی آراء معاصران درباره حدیث	۲	×		۳۲	—
۱۱۵	سمینار پژوهشی	۲	×		۳۲	—
۱۱۶	رساله	۲۰				—
	جمع واحدها	۵۰				

فصل سوم: برنامه و سرفصل دروس

قراءت ، تاريخ و فنون آن

کد درس : (۱۰۱)
ساعت تدریس : ۳۲ ساعت

تعداد واحد : ۲ واحد
نوع واحد : نظری
پیشنیاز : ندارد

هدف : شناخت تاریخچه قراءات و علوم و فنون آن

سرفصل درس :

- ◀ موضوعیت قراءت و تلاوت قرآن با تکیه بر قرآن و سنت
- ◀ معنی لغوی و اصطلاحی قراءت
- ◀ اختلاف قراءات از آغاز تا عصر ابن مجاهد
- ◀ مصادر قراءات و اسباب اختلاف در آن
- ◀ واکنش های دانشمندان اسلامی نسبت به کار ابن مجاهد
- ◀ حجیت قراءات و ملاک های آن
- ◀ آثار قراءات در تفسیر، فقه، کلام و غیره
- ◀ رسم المصاحف و رابطه آن با قراءت
- ◀ فنون قراءت، از جمهل : تجوید، آواشناسی، وقف و ابتدا
- ◀ بررسی رابطه قرآن و قراءات
- ◀ تواتر یا عدم تواتر قراءات و رابطه آن با تواتر قرآن
- ◀ بررسی احتجاجات دانشمندان نسبت به قراءات مختلف

منابع اصلی :

- ۱ - النشر فی القراءات العشر - ابن الجزری ۲ - کتاب السبعة - ابن مجاهد ۳ - معرفة القراء الکبار - ذهبی ۴ - غاية النهاية فی اسماء رجال القراءات والروایة - ابن الجزری ۵ - معجم القراءات القرآنیة احمد مختار عمر و عبدالعال سالم مکرم ۶ - التیسیر فی القراءات السبع - ابو عمرو الدانی ۷ - القراءات القرآنیة - عبد الهادی الفضلی ۸ - جمال القراء و کمال الاقراء - علی بن محمد السخاوی ۹ - المحتسب فی تبیین وجوه شواذ القراءات - عثمان ابن جنی ۱۰ - لطائف الاشارات لفنون القراءات - شهاب الدین قسطلانی ۱۱ - القراءات الشاذة و توجیہها النحوی - دکتر محمود احمد

الصغير ١٢ - القراءات وأثرها فى التفسير والاحكام - محمد بن عمر بازمول ١٣ - الحججه - ابو على فارسى ١٤ - القراءات المتواتره واثرها فى الرسم القرآنى والاحكام الشرعيه - دكتور محمد الحبش

منابع فرعيا :

١ - البيان - آيت الله خوئى ٢ - القراءات واللهجات - عبد الوهاب حموده ٣ - القرآن الكريم وروايات المدرستين - علامه سيد مرتضى عسكرى ٤ - التمهيد فى علوم القرآن - جلد دوم - آيت الله محمد هادى معرفت ٥ - ابن تيمية والقراءات - دكتور صبحى عبد الحميد ٦ - مقالات و بررسيتها مقاله: مقدمه اى بر تاريخ اختلاف قرائت قرآن، شماره: ٦٣ ٧ - حجه القراءات - عبد الرحمن بن محمد بن زنجله

تفسیر (۱)؛ تفسیر ترتیبی

کد درس: (۱۰۲)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: ایجاد زمینه مناسب برای فهم عمیق قرآن کریم و اظهار نظر

سرفصل درس:

نقد و بررسی آراء مفسران در تفسیر سوره‌های التحريم، المنافقون، سوره القمر و حشر، با توجه به جوانب مختلف آیات و تأکید بر مطالب ذیل:

- ◀ عوامل اختلاف در تفسیر
- ◀ ارتباط و تناسب آیات با یکدیگر
- ◀ ارتباط تفاسیر ارائه شده با ظواهر آیات
- ◀ انتخاب رأی ارجح از آراء مفسرین
- ◀ تأثیر مکتب فکری در آراء مفسرین.

منابع اصلی:

۱ - تفسیر ابن کثیر ۲ - تفسیر قرطبی ۳ - تفسیر کشاف ۴ - تفسیر فخر رازی ۵ - تفسیر مجمع البیان ۶ - تفسیر البرهان ۷ - تفسیر المیزان ۸ - تفسیر الوسیط عبد الله شبر ۹ - اختلاف المفسرون، اسبابه و آدابه - مسعود بن عبد الله الغنسیان

منابع فرعی:

۱ - تفسیر محاسن التأویل - جمال الدین قاسمی ۲ - تفسیر روض الجنان و روح الجنان - ابو الفتوح رازی ۳ - نظم الدرر فی تناسب الآیات و السور - برهان الدین بقاعی ۴ - روح المعانی - شهاب الدین آلوسی ۵ - فتح القدر - محمد علی شوکانی

تفسیر (۲)

کد درس: (۱۰۳)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: بررسی نظرات مفسران در پاره‌ای از موضوعات قرآنی

سرفصل درس:

بررسی آیات متشابه در موضوعات ذیل:

- ◀ رؤیت خدا
- ◀ اسماء، صفات و افعال الهی
- ◀ جبر و اختیار
- ◀ مشیت و اراده الهی
- ◀ معاد جسمانی و روحانی

منابع درس:

تهیه متن آموزشی با تکیه بر منابع ذیل:

- ۱- امالی - سید مرتضی ۲ - تنزیه القرآن من المطاعن - قاضی عبد الجبار ۳ - متشابه القرآن و مختلفه - ابن شهر آشوب ۴ - تفسیر کشاف - زمخشری ۵ - مفاتیح الغیب - فخر رازی ۶ - حقائق التنزیل فی متشابه التأویل - سید رضی ۷ - المفسرون بین التأویل والاثبات فی آیات الصفات - محمد بن عبد الرحمن المغراوی ۸ - المیزان فی تفسیر القرآن - علامه طباطبائی

زبان قرآن

کد درس: (۱۰۴)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: تحلیل زبان قرآن و نقد نظریات مربوط

سرفصل درس:

- ۱ < تعریف زبان و زبان قرآن
- ۲ < پیشینه مباحث زبان قرآن در میان مسلمانان
الف - فلسفه: اشتراک لفظی و معنوی مفهوم وجود و ماهیت و...
ب - کلام: معانی صفات خدا، نظریه تشبیه و تنزیه و تعطیل و تأویل و...
ج - اصول فقه: حقیقت شرعی و متشرعه، معانی اسماء و حروف و افعال، حجیت ظواهر، اصول لطفی (جد، عدم قرینه، ظهور، اطلاق)
د - بلاغت: حقیقت و مجاز و کنایه و استعاره و...
هـ عرفان: سر و علق و سر سر و...
و - علوم قرآن: ظاهر و بطن، تأویل، محکم و متشابه و...
- ۳ < مباحث زبان دین در میان غربیها (علوم غربی)
الف - معنا شناسی ب - هرمنوتیک ج - فلسفه تحلیل زبانی و...
- ۴ < نظریات مربوط به زبان قرآن (مبانی، ادله و اشکالات)
الف - نظریه عرفی بودن زبان قرآن
ب - نظریه فرا عرفی بودن زبان قرآن
ج - نظریه رمزی بودن زبان قرآن
د - نظریه علمی بودن زبان قرآن
هـ نظریه تمثیلی بودن زبان قرآن
- ۵ < زبان قرآن و فرهنگ زمانه

منابع اصلی :

تهیه متن آموزشی با استفاده از منابع ذیل :

- ۱ - مفهوم النص - نصر حامد ابوزید ۲ - معنی شناسی - فرانگ ر. پالمیر ۳ - هرمنوتیک، کتاب وسنت - محمد مجتهد شبستری ۴ - مقالات مربوط به زبان قرآن در مجلات تخصصی ۵ - مباحث الفاظ در کتب اصول فقه ۶ - نقض کتاب نصر حامد ابوزید ودحض شبهاته ۷ - بحث ظاهر وباطن در کتب روشهای تفسیری ۸ - بحث مجاز وتشبیه واستعاره از کتب علوم بلاغت ۹ - التأویل القرآنی ونشأة اللغة الصوفیه - پل نويا ۱۰ - البيان العربی - دکتر بدوی طبانه ۱۱ - زبان دین - علی زمانی ۱۲ - مبانی کلامی اجتهاد در تفسیر قرآن - هادوی ۱۳ - ساختار تأویل متن - بابک احمدی ۱۴ - زبان قرآن - مقصود فراست خواه ۱۵ - در قلمرو بلاغت - دکتر محمد علوی مقدم ۱۶ - الحوار فی القرآن - محمد حسین فضل الله ۱۷ - دراسات اسلوب القرآن الکریم - محمد عبد الخالق عضیمه

نقد و بررسی مکاتب و روشهای تفسیری

کد درس: (۱۰۵)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: زبان قرآن

هدف: شناخت مبانی و روشهای تفسیری و نقد آنها

سرفصل درس:

بررسی گرایشها و روشهای تفسیری ذیل:

۱- اخباریگری و ظاهرگرایی

◁ روش اخباریون شیعه و سلفیه اهل سنت در تفسیر قرآن

۲- عقل گرایی

◁ پیدایش عقل گرایی در تفسیر و سیر تطور آن

◁ اهم مکاتب عقل گرا مانند: شیعه، معتزله، اشاعره

۳- اشاعره و رمزگرایی

◁ نقد و بررسی اهم مکاتب باطنی گری مانند: اسماعیلیه، صوفیه، عرفا

۴- عصری نگری

◁ مفهوم تفسیر عصری و نمونه هایی از آن

◁ بررسی اهم تفاسیر معاصر با گرایشی علمی و اجتماعی

منابع اصلی:

- ۱- التفسیر والمفسرون - محمد حسین ذهبی. ۲- مذاهب التفسیر الاسلامی از گولد زیهر
- ۳- التفسیر والمفسرون فی ثوبه القشيب - آیت الله محمد هادی معرفت ۴- روشهای تأویل قرآن - دکتر محمد کاظم شاکر ۵- الاتجاه العقلي فی التفسیر ۶- نظرات عصرية فی القرآن الکریم - محمد لطفی جمعه ۷- قرآن و تفسیر عصری - محمد علی ایازی ۸- موقف المتکلمین من الاستدلال بنصوص الكتاب والسنة - سلیمان بن صالح

منابع فرعی:

- ۱- الامام ابن تیمیة وقضية التأویل از السيد الجلندي ۲- قضية التأویل بين الغلاة والمعتدلين
- ۳- مقدمه های تفاسیر ۴- کتابهایی روش شناسی هر یک از تفاسیر نوشته شده مانند منهج الطباطبایی فی التفسیر و... ۵- المفسرون حياتهم ومنهجهم - سيد محمد علی ایازی

نقد و بررسی آراء معاصران در باره قرآن

کد درس: (۱۰۶)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: آشنایی با آراء و نظرات دانشمندان معاصر درباره قرآن و نقد و بررسی آنها

سرشمیل درس:

الف - مستشرقان

مطالعه و بررسی آراء آرثر جفری، نولدکه، رژی بلاشر، گولد زیهر، سزگین، مویر، گریم، بل، توشی هیکو ایزوتسو، آربری، پیکتال، ماسیه و دیگران، باعنایت به موارد ذیل:

۱ < بررسی اهداف مستشرقان در رویکرد به قرآن

۲ < روش مطالعاتی و استدلال و نتیجه گیری آنان

۳ < نوآوری های آنان در مباحث قرآنی

ب - متفکران مسلمان

مطالعه و نقد و بررسی آراء و آثار دانشمندانی چون: عبدالعظیم زرقانی، محمد محمد ابو شهبه، محمد حسین ذهبی، صبحی الصالح، احسان الهی ظهیر، نصر حامد أبو زید، عبدالرحمن بدوی، عبد الله قفاری، فهد بن عبدالرحمن، محمد شحرور، محمد رشید رضا، محمد عبده، مناع القطان، عایشة بنت الشاطی، سید قطب، عبدالکریم خطیب، سید محمود طالقانی، مهدی بازرگان، محمد تقی شریعتی، عبدالکریم سروش، و دیگران با عنایت به موارد ذیل:

۱ < آشنایی با آثار و دیدگاههای این افراد.

۲ < بررسی جهت گیری مذهبی کلامی این افراد.

۳ < روش تحقیقات و استدلالهای آنان.

۴ < تشکیکات وارده در مباحث قرآنی. از سوی ایشان.

۵ < نظرات بدیع در آثار نامبردگان.

منابع درس:

تهیه متن آموزشی توسط استاد وبا تکیه بر منابع ذیل:

- ۱- آراء المستشرقين حول القرآن الكريم وتفسيره (دراسة ونقد)، عمر بن ابراهيم رضوان ۲- دائرة المعارف اسلامى اروپايى ۳- بولتن هاى قرآن پژوهى تهيه شده از سوى نهادهاى جمهورى اسلامى مانند: سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامى. ۴- مجلات علمى - پژوهشى قرآنى مانند: بينات، پژوهشهاى قرآنى، ترجمان وحى. ۵- بخش المستشرقون والقرآن الكريم از جلد دوم القرآن الكريم وروايات المدرستين علامه عسكرى. ۶- المستشرقون والدراسات القرآنية - دكتور محمد حسين على الصغير. ۷- در آستانه قرآن - بلاشر، ترجمه ونقد دكتور محمود راميار ۸- مذاهب التفسير الاسلاميه - گلديهر ۹- نظرات استشراقية فى الاسلام - دكتور محمد عذاب. ۱۰- المستشرقون والاسلام - عدنان عبدالحميد. ۱۱- مقالات وكتب مربوط به قرآن پژوهان معاصر.

بررسی تطبیقی موضوعاتی چند در قرآن و عهدین

کد درس: (۱۰۷)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: بررسی موضوعات مختلف از دیدگاه مفسران کتاب مقدس و قرآن

سرفصل درس:

الف - روش شناسی تفسیر کتب مقدس

◀ پدیده وحی نزد متکلمان غربی

◀ شکل‌گیری علم هرمنوتیک در تفسیر کتب مقدس

◀ بررسی اهم تفاسیر عهدین

◀ بررسی کتاب تلمود

ب - مقایسه موضوعات ذیل:

◀ سرگذشت انبیاء و تحلیل شخصیت آنان در قرآن و عهدین

◀ بقاء روح و جهان پس از مرگ

◀ آینده جهان و حکومت صالحان در عهدین و قرآن

◀ بشارت پیامبری حضرت محمد (ص) در عهدین

منابع درس:

تهیه متن آموزشی توسط استاد با تکیه بر منابع ذیل:

- ۱- قرآن کریم و کتب عهدین ۲- التوحید والنبوة والقرآن فی حوار المسيحية والاسلام - دکتر سید محمد الشاهد
- ۳- الظاهرة القرآنية والعقل، دراسة مقارنة للكتب ۴- التفسير التطبيقي للكتاب المقدس ۵- انيس الاعلام في نصره الاسلام آقای محمد صادق فخر الاسلام ۶- قاموس کتاب مقدس - مستر هاکس ۷- دائرة المعارف الكتابية ۸- ترجمه انجيل برنابا با مقدمه سردار کابلی ۹- تاريخ جامع اديان - جان ناس ۱۰- البشارات والمقارنات بين القرآن والعهدين ۱۱- بين الاسلام و المسيحية أبو عبيدة الخزرجي ۱۲- القرآن والتوراه اين يتفقان واين يفترقان - حسن الباشا ۱۳- دائرة معارف القرن العشرين ۱۴- دربارہ مفهوم انجيل ها - کرای ولف - ترجمه محمد قاضی ۱۵- وحی از دیدگاه قرآن و مسیحیت - محمد باقر سعیدی روشن ۱۶- تفسیر المنار - محمد رشید رضا

رجال حدیث

کد درس: (۱۰۸)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: نقد و بررسی منابع رجالی فریقین و معیارهای جرح و تعدیل روات

سرفصل درس:

- ◀ تحلیلی پیرامون سیر تحول رجال و آراء رجالی در شیعه
- ◀ تحلیلی پیرامون سیر تحول رجال و آراء رجالی در اهل سنت
- ◀ شناخت و نقد و بررسی آراء معاصران در علم رجال
- ◀ اصطلاحات جرح و تعدیل
- ◀ ملاک‌های جرح و تعدیل
- ◀ توثیقات عمومی و ارزش آن
- ◀ ارزیابی روایات کتب حدیثی اربعه از نظر رجالی
- ◀ ارزیابی روایات کتب حدیثی صحاح ست از نظر رجالی
- ◀ ارزیابی راویان شیعه در کتب رجالی اهل سنت و بالعکس

منابع اصلی:

- ۱- اصول علم الرجال بین النظرية والتطبيق - شیخ مسلم الداوری ۲ - مقدمة رجال الحديث - آیت الله خوئی ۳ - تنقیح المقال - مامقانی ۴ - کلیات فی علم الرجال - جعفر سبحانی ۵ - معرفة الحديث - شیخ محمد باقر بهبودی ۶ - بحوث فی تاریخ السنة المشرفة - د. ضیاء اکرم العمری ۷ - بهجة الآمال فی شرح زیدة المقال ملا علی علیاری ۸ - مقدمة ابن الصلاح

منابع فرعی:

- ۱ - تاریخ حدیث شیعه - دکتر مجید معارف ۲ - رجال - سید بحر العلوم ۳ - مقدمة کتب رجالی اهل سنت مانند جرح و تعدیل ابو حاتم رازی، تهذیب التهذیب، تذکرة الحفاظ ذهبی ۴ - المختصر فی علم رجال الاثر - عبدالوهاب عبداللطیف ۵ - جامع المقال فیما يتعلق باحوال الحديث والرجال - فخر الدین طریحی ۶ - منهج النقد فی علوم الحديث - باب دوم: فی علوم رواة الحديث - دکتر نورالدین عتر ۷ - تاریخ عمومی حدیث - دکتر مجید معارف ۸ - طرائف المقال فی معرفة الرجال - سید علی اصغر بن العلامة سید محمد شفیع الجابلقی ۹ - مقدمة قاموس الرجال - محمد تقی شوشتری

فقه الحديث

کد درس: (۱۰۹)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: مصطلح الحديث

هدف: شناخت روش فهم صحیح احادیث پیامبر و ائمه اطهار (ع)

سرفصل درس:

الف - مباحث کلی

- ◁ معیارهای نقد حدیث
 - ◁ کیفیت جمع بین احادیث متعارض
 - ◁ نقل به معنی در حدیث
 - ◁ رابطه حدیث با قرآن
 - ◁ بررسی رابطه عقل و نقل
 - ◁ اقسام حدیث و نحوه ارزیابی هر کدام (فقهی - تفسیری - تاریخی و...)
 - ◁ بررسی اقسام حدیث از لحاظ: ناسخ و منسوخ، محکم و متشابه، مجمل و مبین و...
- ب - بررسی چند حدیث در موضوعات ذیل:

- ◁ اعتقادی
- ◁ فقهی
- ◁ اخلاقی
- ◁ تفسیری
- ◁ سیره

منابع اصلی:

- ۱ - استبصار - شیخ طوسی ۲ - تأویل مختلف الحدیث - ابن قتیبة ۳ - مرآة العقول - علامه محمد باقر مجلسی ۴ - روضة المتقین - محمد تقی مجلسی ۵ - التحقیق فی احادیث الخلاف - ابن الجوزی ۶ - فقه الحدیث عند ائمة السلف ۷ - منهج النقد فی علوم الحدیث - نور الدین عتر ۸ - النهاية - ابن الاثیر ۹ - معانی الاخبار - شیخ صدوق ۱۰ - مشکل الآثار - طحاوی ۱۱ - منهج

التوفيق والترجيح بين مختلف الحديث وأثره في الفقه الاسلامى - دكتور عبد المجيد محمد اسماعيل
١٢ - مقاييس نقد متون السنة - دكتور مسفر عزم الله الدميمي

منابع فرعية :

١ - كتب غريب الحديث ٢ - غريبين (القرآن والحديث) ٣ - شروح كتب الحديث ٤ - تلخيص
مقباس الهداية - على اكبر غفارى ٥ - فيض القدير، شرح الجامع الصغير - محمد عبد الرؤوف المناوى
٦ - نيل الاوطار فى شرح منتقى الاخبار - شوكانى

سیر نگارشهای حدیثی فریقین

کد درس: (۱۱۰)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: ندارد

هدف: بررسی اقسام نگارشهای حدیثی و مقایسه آنها با یکدیگر

سرفصل درس:

الف - نگارشهای حدیث شیعی

- ۱ < کتب حدیث: کتب منسوب به اهل البیت (ع)، اصول اربعمائه، جوامع حدیثی، نوادر، امالی و مجالس، اربعینیات، شروح، تعلیقات، موسوعه نگاری، مستدرک، مسند نویسی
- ۲ < تنويع حدیث، علم رجال، جرح و تعدیل، درایة الحدیث، فقه الحدیث، آشنایی با مکاتب اصولگیری و اخبارگیری

ب - نگارشهای حدیثی اهل سنت

- ۱ < کتب حدیث: مصنفات، مسانید، جوامع، سنن، مستدرک، مستخرج، اطراف، اجزاء، زوائد، معاجم، تخریج، شروح حدیثی، الموضوعات
- ۲ < کتب علوم حدیث: غریب، علل الحدیث، مصطلح الحدیث، الناسخ و المنسوخ، مختلف الحدیث، کتب الجرح و التعدیل

منابع اصلی:

- ۱ - الرسالة المستطرفة - محمد جعفر کتانی ۲ - الحدیث و المحدثون - محمد محمد ابو زهو
- ۳ - الحدیث النبوی مصطلحه، بلاغته و کتبه - محمد الصباغ ۴ - مقدمة تحفة الاحوذی - محمد عبد الرحمن بن عبد الرحیم مبارکفوری ۵ - تخریج الحدیث و دراسة الاسانید - دکتر محمد الطحان
- ۶ - طرق تخریج الحدیث - دکتر سعد بن عبد الله ۷ - علم زوائد الحدیث - دکتر خلدون احذب
- ۸ - علوم الحدیث اصوله و مصطلحه - دکتر محمد عجاج خطیب ۹ - مسند نویسی در تاریخ حدیث
- دکتر سید کاظم طباطبائی ۱۰ - تاریخ عمومی حدیث - دکتر مجید معارف ۱۱ - الذریعة الی تصانیف الشیعة مادة اصل - شیخ آقا بزرگ طهرانی ۱۲ - کتب اربعه و شروح آن

منابع شرعی :

- ۱ - مقالات فصلنامه تخصصی علوم الحدیث ۲ - مقدمه معجم بحار الانوار - نشر دفتر تبلیغات
قم ۳ - مقدمه منتقى الجمال - حسن بن زین الدین العاملی ۴ - مقدمه کتاب وافی - فیض کاشانی
۵ - خاتمه وسایل الشیعه - حاجی نوری ۶ - خاتمه مستدرک الوسائل - حاجی نوری ۷ - قواعد
الحدیث - محی الدین موسوی غریفی ۸ - اصول الحدیث - دکتر عبد الهادی فضلی

نقد و بررسی در باره احادیث موضوعه

کد درس: (۱۱۱)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: فقه الحدیث

هدف: تشخیص احادیث صحیح از موضوعات و راههای شناسایی آنها

سرفصل درس:

- ◀ تعریف حدیث موضوع
- ◀ بررسی منشأ جعل و وضع حدیث در اسلام
- ◀ بررسی علل جعل و وضع حدیث نزد فریقین
- ◀ معیارهای تشخیص احادیث موضوعات
- ◀ کوششهای دانشمندان در تصفیه احادیث صحیح از موضوع
- الف - تدوین صحاح سته در اهل سنت، کتب اربعه در شیعه و....
- ب - تألیف کتابهایی مستقل در مورد احادیث موضوعه از جمله: شناسایی کتابهای: الموضوعات - ابن جوزی، اللامی المصنوعه - سیوطی و الاخبار الدخیلة از شیخ محمد تقی شوشتری و مانند آن
- ◀ شناسایی مهمترین رشته‌ها و محورهای جعل و وضع حدیث و بررسی نمونه‌هایی از احادیث موضوعه

منابع اصلی:

- ۱ - الموضوعات الكبرى ابن جوزی ۲ - الباعث علی الخلاص من حوادث القصاص - زین الدین عبد الرحیم عراقی ۳ - اللثالی المصنوعة فی الاحادیث الموضوعه - جلال الدین سیوطی
- ۴ - تنزیه الشریعة المرفوعة عن الاخبار الشنیعة الموضوعه - ابو الحسن علی بن محمد کنانی ۵ - النکت البدیعات علی الموضوعات - جلال الدین سیوطی ۶ - الفوائد المجموعه فی الاحادیث الموضوعه - محمد بن علی شوکانی ۷ - الموضوعات الكبرى، الموضوعات الصغرى - ملا قاری ۸ - تاریخ القصاص و أثرهم فی الحدیث النبوی - دکتر محمد بن لطفی الصباغ ۹ - الاخبار الدخیلة - شیخ محمد تقی شوشتری ۱۰ - الموضوعات فی الآثار و الاخبار - هاشم معروف الحسنی ۱۱ - الاباطیل

والمناكير والصحاح والمشاهير - حسين بن ابراهيم جوزقاني

منابع فرعية :

- ١ - تحذير الخواص عن احاديث القصاص - سيوطي ٢ - معرفة الحديث - شيخ محمد باقر بهبودي ٣ - مؤلفات علامه عسكري بويژه : (يكصد وبنجاه صحابي ساختگي، عبدالله بن سبأ وأحاديث أم المؤمنين عائشه) ٤ - منهج النقد في علوم الحديث، الفصل الثاني : في انواع الحديث المردود ٥ - آثار محمد ناصر الدين الالباني مانند : سلسلة الاحاديث الضعيفة والموضوعة واثرها السبب في الامة

تحقیق در باره جوامع حدیثی کهن و متأخر شیعه

کد درس: (۱۱۲)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: ندارد

هدف: شناخت تحلیلی و تطبیقی کتب حدیثی شیعه

سرفصل درس:

- ◀ نگاهی اجمالی به زندگی هر یک از مؤلفین کتب حدیثی و بررسی شرایط سیاسی اجتماعی و فرهنگی عصر آنان و انگیزه تدوین کتب
- ◀ معیارهای هر یک از مؤلفین در انتخاب حدیث
- ◀ شناخت ابواب و موضوعات هر یک از کتب و جوامع حدیثی
- ◀ شناخت سیره مشایخ حدیثی در نقل سند
- ◀ تعداد احادیث هر کتاب و بررسی میزان روایات تکراری
- ◀ حواشی، تعلیقات، شروح و مستدرکات کتب حدیثی و شناخت موقعیت آنها
- ◀ وجوه اشتراک و افتراق بین جوامع حدیثی
- ◀ نظرات و تحقیقات دانشمندان در باره میزان اعتبار روایات این جوامع حدیثی و شناخت وجوه تمایز صحیح از غیر صحیح

منابع اصلی:

- ۱ - خاتمه مستدرک الوسایل - حاج نوری ۲ - خاتمه وسایل الشیعة - شیخ حر عاملی
- ۳ - مقدمة منتقى الجمان - حسن بن زین الدین عاملی ۴ - مقدمه کتاب الوافی - فیض کاشانی
- ۵ - دراسات فی الحدیث والمحدثین - هاشم معروف الحسنی ۶ - مقدمه معجم الفاظ احادیث بحار الانوار - نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ۷ - الشیخ الكلینی و کتابه الکافی - نامر هاشم حبیب

منابع فرعی:

- ۱ - پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه - دکتر مجید معارف ۲ - مقدمه معجم رجال الحدیث - آیت الله خوئی ۳ - مرآة العقول - محمد باقر مجلسی ۴ - الذریعة، بخش شروح و تعلیقات جوامع حدیثی - شیخ آقا بزرگ تهرانی

تحقیق در باره جوامع حدیثی کهن و متأخر اهل سنت

کد درس: (۱۱۳)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری
پیشنیاز: ندارد

هدف: شناخت تحلیلی و تطبیقی کتب حدیثی اهل سنت

سرفصل درس:

- ◀ جوامع کهن متقدمین: موطأ مالک، ومسند احمد بن حنبل، صحاح ست
- ◀ جوامع متأخرین، شامل:
- الف - کتب جامع روایات صحیحین
- ب - جوامع صحاح سته وسایر کتب مهم حدیثی
- ج - جوامع احادیث فقهی
- د - کتب زوائد
- ه - مستدرکات
- ◀ نگاهی اجمالی به زندگی هر یک از مؤلفان وبررسی شرایط اجتماعی وفرهنگی وسیاسی عصر آنان وانگیزه آنان در تدوین کتاب
- ◀ معیارهای انتخاب حدیث از نظر سند وشرایط صحت
- ◀ نظرات وتحقیقات دانشمندان در باره میزان اعتبار روایات هر یک از جوامع
- ◀ شناخت ابواب وموضوعات وتعداد روایات هر یک از جوامع حدیثی وبررسی میزان روایات تکراری در هر یک
- ◀ مراتب اعتبار جوامع حدیثی ومقایسه این جوامع با یکدیگر
- ◀ شروح، تعلیقات، تلخیصات و مستدرکات کتب حدیثی

منابع اصلی:

- ۱- الحدیث والمحدثون - شیخ محمد محمد ابو زهو ۲ - اصول التخریج ودراسة الاسانید - دکتر محمود الطحان ۳- الحطة فی ذکر الصحاح الستة - محمد حسن خان القنوجی ۴- اضواء علی السنة المحمدية - محمود ابوریة ۵- الرسالة المستطرفة - محمد جعفر الکتانی ۶- تاریخ عمومی

حدیث - دکتر مجید معارف ۷- مسند نویسی در تاریخ حدیث - دکتر سید کاظم طباطبائی ۸- الامام الترمذی والموازنة بين جامعه وبين الصحیحین - نور الدین عتر ۹- نظریات جدیدة فی علوم الحدیث - دکتر حمزه عبد الله الملباری

منابع فرعی :

۱- سیری در صحیحین - شیخ محمد صادق نجمی ۲- دراسات فی الحدیث والمحدثین - دکتر هاشم معروف حسنی ۳- مقدمه بعضی از نویسندگان معاصر مانند احمد محمد شاکر، محمد فؤاد عبد الباقي، ومحي الدين عبد الحميد وشیخ احمد بن عبد الرحمن بر جوامع حدیثی

نقد و بررسی آراء معاصران درباره حدیث

کد درس: (۱۱۴)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد

نوع واحد: نظری

پیشنیاز: ندارد

هدف: بررسی و نقد آراء و نظرات دانشمندان معاصر درباره حدیث

سرفصل درس:

بررسی و نقد آثار و نظرات مستشرقان از جمله گولد زیهر، شیرنجر، دوزی، سوفاجیه، و متفکران اسلامی از جمله صبحی صالح، محمود ابوریه، جمال الدین قاسمی، محمد محمد ابو شهبه، محمد محمد أبو زهو، محمد عجاج خطیب، محمد ناصر الالبانی، السباعی، محمد أبو زهرة، علامه شوشتری، آیت الله خوئی، علامه عسکری، محمدباقر بهبودی در زمینه های:

۱. تاریخ حدیث.
۲. مصطلح الحدیث.
۳. نقد حدیث.
۴. تفسیر حدیث.
۵. رجال حدیث.

منابع درس:

تهیه متن آموزشی توسط استاد با تکیه بر منابع ذیل:

- ۱- الحدیث و المحدثون - محمد محمد ابو زهو ۲- الاخبار الذخیلة - علامه محمد تقی شوشتری ۳- مقدمة معجم الرجال - آیت الله خوئی ۴- معرفة الحدیث - محمد باقر بهبودی ۵- القرآنیون وشبهاتهم حول السنه - خادم حسین الهی بخش ۶- دفاع عن السنه - وردة شبه المستشرقین والکتاب المعاصرین - دکتر محمد ابو شهبه ۷- السنه ومکانتها فی التشريع الاسلامی - دکتر مصطفی السباعی ۸- المستشرقون والسنه - دکتر سعد المرصفی ۹- دور الحدیث فی العالم الاسلامی - الحسین وکاک ۱۰- اهتمام المحدثین بنقد الحدیث سنداً ومتناً ودحض مزاعم المستشرقین وأتباعهم - دکتر محمد نعمان السلفی ۱۱- آراء واصدء حول عبد الله بن سبأ فی الصحف السعودیه - انتشارات دانشکده اصول الدین ۱۲- بخشهایی از کتب: السنه قبل التدوین، علوم الحدیث ومصطلحه، أضواء علی السنه المحمدیه، منهج النقد فی علوم الحدیث. ۱۳- مقدمه دکتر احمد محمد شاکر و محمد فؤاد عبدالباقی بر جوامع حدیثی. ۱۴- مقدمه قاموس الرجال - علامه شوشتری.

سیمنار پژوهشی

کد درس: (۱۱۵)
ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: عملی
پیشنیاز: همزمان با دروس نیمسال آخر

هدف: تقویت بنیه پژوهشی دانشجویان

سرفصل درس:

◀ انتخاب یک موضوع توسط دانشجویان با هماهنگی استاد راهنما و تحقیق و پژوهش پیرامون آن و ارائه آن در کلاس.